

Is die Ekonomie Allesoorheersend?

“Dit is goed vir die ekonomie” sê ons. Dit is vir ons belangrik. Hoe belangrik? Ons moet dié vraag beantwoord met besinning oor dit wat die Bybel van armoede, rykdom, regverdigheid en sorg vir die skepping van God sê.

Wat is goed vir die ekonomie? Dat die geld bly rol, ook al is daar nie eintlik nie? Dat klere in goedkoop fabrieke in Indonesië gemaak word, om die koste so laag moontlik te hou? Ons doen baie vir die ekonomie. In die jare sewentig van die vorige eeu was daar 'n advertensiebord met 'n swanger vrou, met die byskrif: as ons ons vrugwater vir die ekonomie moet vervuil, dan sal ons dit doen. Is die ekonomie (in die sin van behoeftebevrediging van 'n land en sy inwoners) allesoorheersend?

Dit word algemeen erken dat hebsug die dryfkrag is van die huidige ekonomie.

Nooit genoeg

Dit word algemeen erken dat hebsug die dryfkrag is van die huidige ekonomie. Dit is nie 'n nuwe insig nie. Prediker het gesê

“Hy wat geld liefhet, kry nie genoeg van geld nie, en wie rykdom liefhet, nie van inkomste nie”

en

“die oorversadiging van die ryke laat hom nie toe om te slaap nie.”

(Prediker 5:9, 11)

Hoekom kan die ryke nie slaap nie? Dit is omdat hy nie genoeg kan kry van geld bymekaarmaak nie, en omdat ander waarskynlik dit wat hy versamel het, gaan deurbring – terwyl hy maar net kan toekyk. 'n Arbeider daarenteen slaap goed, of hy baie of min het om te verteer. Beteken dit dat die Bybel aan ons voorhou dat dit beter is om arm te wees? En word rykdom in die Bybel veroordeel? 'n Kort ondersoek lyk van pas.

Armoede as ideaal?

Spruit die armoede-ideaal wat in kloostergemeenskappe gevind word, uit die manier waarop die Bybel daaroor praat? Word armoede in die Bybel positief beskou?

Wie die Evangelie van Lukas lees, sou tot die gevolgtrekking kom dat die armes, omdat hulle arm is, 'n voorsprong het. Dit is nie waar nie, al is – volgens Prof. Versteeg – die probleem van armoede en rykdom in die Lukas-evangelie sterk

aan die orde. Dit gaan nie met Lasarus goed omdat hy arm was nie, maar omdat hy 'n arme was wat sy hulp in God gesoek het, en daarin nie deur God beskaam is nie.

Reeds in die Paradys moes die mens vir sy brood werk. In Genesis 2:15 kry Adam die opdrag om die tuin te bewerk en bewaak. Na die sondeval kry werk en skaarste 'n tragiese en lewensbedreigende karakter, en sedertdien het skaarste 'n negatiewe betekenis.

“Ook sal [die aarde] vir jou dorings en distels voortbring; en jy sal die plante van die veld eet. In die sweet van jou aangesig sal jy brood eet...”

(Genesis 3:18-19)

As dit dan so is, kan armoede nie God se doel vir die mens wees nie. Die arme is die geboëne, die neergedrukte, die vernederde mens wat in 'n moeilike ekonomiese situasie beland het. In die hele Ou Testament word armoede as iets beklagenswaardig beskou. Wie arm was, gaan gebuk onder moeite en leed en was nie in tel nie. Daar kon selfs nie van 'n veilige gesinslewe sprake wees nie, want te enige tyd kon daar 'n skuldeiser kom wat jou kinders tot slawe

maak. Deuteronomium 15:4 stel dit duidelik dat die ideaal (en die belofte) nie armoede is nie, maar 'n samelewing waarin daar nie armes is nie:

“Maar daar moet geen arme by jou wees nie, want die HERE sal jou ryklik seën in die land wat die HERE jou God jou as erfenis sal gee om dit in besit te neem...”

(Lees ook Deuteronomium 8:7-18).

Ook die Nuwe Testament sien armoede as 'n toestand wat beëindig behoort te word. Dit is bereik in die eerste gemeente in Jerusalem:

“Want niemand onder hulle was behoeftig nie; want almal wat besitters van gronde of huise was, het dit verkoop en die prys van wat verkoop is, is aan elkeen uitgedeel volgens wat hy nodig gehad het.”

(Handelinge 4:34-35)

Is rykdom geluk?

Wie die geskiedenis van Abraham lees, kom tot die slotsom dat sy rykdom as 'n seën van God beskou word. Só sê Eliëser wanneer hy in Haran by die familie van Rebekka is: *“...die HERE het my heer baie geseën, sodat hy groot geword het, en aan hom kleinvee en beeste, silwer en goud, slawe en slavinne en kamele en esels gegee”* (Genesis 24:35). Die Prediker is oor die algemeen ook positief oor rykdom, al stel hy dit duidelik dat rykdom relatief is. Tog is dit die moeite werd om flink jou bes te doen daarvoor, risiko's te neem en om te belê (Prediker 11:1-6). Agur is nie alleen nie wanneer hy bid: *“gee my nie armoede of rykdom nie, laat my geniet die brood wat vir my bestem is; dat ek nie, as ek oorversadig geword het, U verloën nie, en sê: Wie is die HERE? En dat ek nie, as ek arm geword het, steel en my aan die Naam van my God vergryp nie”* (Spreuke 30:8, 9). Hebsug en 'n onversadigbare honger na meer, word in die Skrif in die tiende gebod aan die kaak gestel: *“Jy mag nie jou naaste se huis begeer nie; ...of iets wat van jou naaste is nie”* (Eksodus 20:17). Jesus leer sy dissipels om te bid vir hulle daaglikse brood, nie vir groot welvaart nie.

Waar geld
nie vir lewensonderhoud,
nie vir goed doen
en nie vir mededeelsaamheid
– sodat die nood
van ander verlig word –
gebruik word nie,
daar verword geld tot 'n afgod,
wat alles verorber,
veeleisend is en uiteindelik
sy aanbidders vernietig.

In die Nuwe Testament word te meer duidelik dat mens met twee woorde oor welvaart en rykdom moet praat, en op verskeie plekke word teen hebsug gewaarsku. Jy kan die hele wêreld wen, maar wat help dit jou as jy aan jou siel skade ly? Paulus maak dit duidelik dat geldsug die wortel is van alle kwaad.

Geld: god of goed?

In die Bybel word geld as die Mammon aangedui. Die Here maak duidelik dat jy nie God én Mammon kan dien nie. Ons sou kon sê Mammon is geld wat as iets op sigself staan. Maar geld staan nooit op sigself nie. Waar geld nie vir lewensonderhoud, nie vir goed doen en nie vir mededeelsaamheid - sodat die nood van ander verlig word - gebruik word nie, daar verword geld tot 'n afgod, wat alles verorber, veeleisend is en uiteindelik sy aanbidders vernietig.

Wie dit besef, sal die konsekwensies sien vir sy omgang met ander mense en vir omgaan met die wêreld. Dit is nie ons wêreld, wat ons gekry het om te 'verbruik' nie. Die wêreld behoort aan God (Psalm 24:1). Die wêreld is aan die mens toevertrou om dit te bewerk en te bewaak. Die woord "bewaak" in Genesis 2:15 is dieselfde as wat in die priesterlike seën van God tot die gemeente van Israel voorkom: Die Here sal u seën en u behoed. Soos God vir die mens sorg dra, so moet die mens sorg dra vir die skepping, aktief en belangstellend.

Dit beteken 'n pleidooi vir ekonomiese etiek, waarby deugde soos matigheid, ingetoënheid, selfbeheersing, vrygewigheid, barmhartigheid, ontferming, offervaardigheid en onbaatsugtigheid, 'n duidelike plek moet kry.

Wat beteken dit vir die ekonomie? Waar armoede nie die ideaal is, en waar rykdom nie 'n doel op sigself mag wees nie, en waar die aarde aan die Here behoort, moet keuses gemaak word op grond van die waardes wat uit die voorgaande blyk. Mag daar groei wees? As die groei ten koste is van skaars middele, dan moet vanuit die Bybelse perspektief grense gestel word. As die groei nie gepaard gaan met welvaartstoename vir die hele (wêreld)bevolking nie, dan kom die vraag van 'n onregverdigde sisteem ter sprake. Dit beteken 'n pleidooi vir ekonomiese etiek, waarby deugde soos matigheid, ingetoënheid, selfbeheersing, vrygewigheid, barmhartigheid, ontferming, offervaardigheid en onbaatsugtigheid, 'n duidelike plek moet kry. Dit sluit aan by wat Miga sê:

"Hy het jou bekend gemaak, o mens, wat goed is; en wat vra die HERE van jou anders as om reg te doen en liefde te betrag en ootmoedig te wandel met jou God?"

(Miga 6:8)

Dan kan jy selfs met die hulp van Mammon vriende maak (Lukas 16:9).

W van 't Spijker